

— Ըրք. Вѣд. շարաթաթեթի ասելով գեղականքերի 1 ին Կ. Պօլսում բացուել է ռուսաց մի գյուղացի, որի սկզբնաւորութիւնը խոհապէս պատկանում է Կ. Պօլսի նախկին գետպան Նելիզովին: Ըստ այս ոտկայն շունենալով գյուղացական պահանջին համապատասխան յարմար շէնք և ոչ էլ կանոնաւոր կրթութեան տէր ուսուցիչներ, գյուղացիներ կարողանում ուղառուած յաջողութիւնը ունենալ: Իսկ այժմ տեղական գետպանի շնորհիւ վերածուած է կանոնաւոր վիճակի և իւր ծրագրով համապատասխանում ռուսաց վաճառականական գյուղացիներին: Պիտի աւանդուն Ռուսաց լեզու, յունարէն, ֆրանսերէն և տաճկերէն, գասաւանդութեան լեզուն Ռուսերէն է: Գյուղացի պահպանութեան համար տարեկան նշանակուած է 5000 ռուբլի:

* *

— Գեղեւմ. 10-ին Ս. Պետերբուրգի քաղաքային տան դահլիճում տեղի ունեցաւ Ռուսաց միտինդերական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը նախադաճութեամբ Մոսկուայի մետրոպոլիտի, ժողովին մասնակցում էին բարձրաստիճան եկեղեցականներ և ուրիշ անդամներ: Ըրք. Вѣдом. ի ասելով այդ ընկերութիւնը բոլորել է արդէն իր գոյութեան 30—ամեակը և առաջ է բերում ընկերութեան այդ ժամանակի ընթացքում ունեցած դործունէութեան արդիւնքը, որ հեռեւեալն է: Մինչև այժմ հեթանոսներից և մահմետականներից քրիստոնեայ են դարձել 121,207 հոգի: Ծախք եղել է 4000,000-ից աւելի: Ընդամենների թիւը հասնում է մինչև 15000-ի: Ընկերութիւնը յոյս է տածում ապագայում աւելի մեծամեծ յաջողութիւններ ունենալ:

* *

— Էլեւոիային Ամերիկայի Վատառակուա— Պա քաղաքում ռուսերէն լեզուով հրատարակուող մի թերթ աղորդում է: որ անցեալ նոյեմբերի 4-ին յիշեալ քաղաքում հատարուել է Ռուսաց եկեղեցու օծման արարողութիւնը և նոյն ամսի 12-ին նոյնանման եկեղեցում հանգէս է տեղի ունեցել նաև Միկէայիլովսկու Պա քաղաքում:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՈՒ

Ն. Ս. ՕՔՐՈՒԹԻՆՆԻ ՏՓԻԽՍՈՒՄ.

Անցեալ համարի մէջ հաղորդել էինք յունուարի 11-ին, առաւօտեան 7 ժամին Ս. Հայրապետի ժամանումն ի Տփլիս: Նոյն օրը

Ն. Սրբութեանը այցելութեան են եկել Թիֆլիսի նահանգապետ պ. Սվեչինը և քաղաքագլուխ պ. Գ. Եւանդուլեանցը Ն. Սրբութեան ողջամբ դայուսար շնորհաւորելու: Նոյն նպատակով յուն. 12-ին այցելել է Թիֆլիսի կոմենդանտ պ. Ռէյտերը: Յունուարի 18-ին շարաթ օր. Ս. Հայրապետը այցելութիւն է տուել Կովկասի կառավարչապետ գեներալ ադիւտանդ իշխան Գ. Ս. Գալիցինին, նորա օգնական գեներալ լեյտ. Թրեդէին և նահանգապետ Սվեչինին: Ն. Ս. Օծութեան յուն. 14-ին այցելեց Թիֆլիսի նահանգի աշխուականների նպարագլուխ իշխան Միկիլոբի փոխ այցելութեան եկաւ գեներալ Պրեդէ, իսկ Յուն. 15-ին իշխան Գալիցին:

— Յուն. 15-ին Ն. Սրբութեան անուանակոչութեան հանդէսը կատարուել է ցանկալի շքով: Հայրապետական մաղթանք է կատարուել թեմակալ Տ. Գեորգ արքեպիսկոպոսի, Անանիա եպիսկոպոսի, ներկայ վարդապետների և բաղմաթիւ քահանաների մասնակցութեամբ Ս. Նշան եկեղեցում: Նոյն օրը մեծ Տօնապետի աջը համբուրելու են ներկայացել Ներսիսեան գյուղացի հոգարարձութիւնը, ուսուցչական խումբը, կուսանաց վանքի միաբանութիւնը, Թիֆլիսի ամբողջ հոգեւորականութիւնը և ուրիշ բաղմաթիւ պատուաւոր անձինք: Ի միջի այլ բարձրատիճան մարդկանց Ն. Սրբութեան այցելել է և Պարսից ընդհանուր հիւպատոսը: Ստացուած են բաղմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ այլ և այլ քաղաքներից: Վանքի աւագ եկեղեցու բակն ու դանգակատունը շքեղութեամբ լուսաւորուած էր այն երեկոյեան:

— Յուն. 16-ին երեկոյեան 7 ժամին Ս. Հայրապետը ճաշի էր հրաւիրուած Կովկասի կառավարչապետ իշխան Գալիցինի մօտ:

«Кавказъ» պաշտօնական թերթը հեռեւեալն է յայտնում այդ մասին. Պալատի ելեկտրականութեամբ լուսաւորուած պարսկական դահլիճում սեղան էր ձգուած 26 հոգու համար սեղանը շատ գեղեցիկ զարդարուած էր կանաչով և ծաղիկներով: Ս. Հայրապետը բազմել էր սեղանի գլխին մի կողմը իշխան Գալիցին, իսկ միւս կողմը նորա ամուսին իշխանուհի Մարիա Գեորգիւնային: Ճաշին

մամտեցում է էին Կառավարչապետի օգնական
գեներալ լեյտենանտ Ֆրեդէյ Տփիխի լեւեմ-
կալ Տ. Գէորգ Արքեպիսկոպոս Սուրենեանց և
Գանձակի փոխանորդ Անանիա եպիսկոպոս Հա-
մադապեան, նախնադպետի պաշտօնակատար
Սփէյն և ըն: Ճաշն սկսուեցաւ ժամը 7-ին:
Ս. Կաթողիկոսի օրհնելուց յետոյ: Ճաշի
ժամանակ նուազում էր զինուորական և
բաժնաւորները պ. Միշնեի գեկախարու-
թեամբ: Նորին պայծառափայլութիւնն առա-
ջարկեց Ս. Կաթողիկոսի կենացը, որից յե-
տոյ Ն. Արքութիւնը Կառավարչապետի և նորա
ամուսնու կենացը հետեւեալ խօսքերով. «Մեր
Ոգոտաւառ Կայսրը իւր հզօր ձեռքով կա-
ռավարում է աշխարհիս ամենամեծ կայսրու-
թիւնը, ինչպէս մի հսկայական ծառի ամե-
նամեծ և գեղեցիկ ճիւղերից մէկն էլ մեր Կոն-
կան է, որ յանձնել է բարձրապատիւ իշխան
Կրիզորի Սերգէիէի հզօր ձեռքը: Նորին պայ-
ծառափայլութեան զօրութիւն և առողջու-
թիւն ցանկանք այս երկրի յաջող կառաւար-
ութեան համար: Սակայն ես չեմ ցանկա-
նում Աստուծոյ ձեռքով զուգած երկու հո-
ղի բաժանել միմեանցից Ս. Աւետարանի խօսքի
համաձայն. զոր Աստուած զուգեաց, մարդ
մի մեկնեցէ: Ուստի և դառնում եմ
յարգելի իշխանուհուն, որի գեղեցիկ սրտին
այնքան մօտ է այս երկրի լուսաւորութեան
գործը: Նորա Զանգերը Ս. Նունէի զպրոցի
բարդաւածման մասին, ինչպէս լսել եմ,
մինչև իսկ իւր անձնական միջոցները չի
խնայում, յայտնի են ամենքին: Բարի իշխա-
նուհին մեր երկրի համար լուս, կրօնական բա-
րոյական կրթութեամբ մայրեր է պատրաստ-
ում: Այսպիսով Ն. Պայծառափայլութիւն
իշխան Կառավարչապետը իւր խմատուն հո-
գացողութիւնը նուիրել է այս երկրի յառա-
ջադիմութեանը, իսկ իշխանուհին իւր կողմից
ճշմարիտ քրիտոնեայ մայրեր է պատրաստում
ի բարօրութիւն այս լեւոնապին երկրի և ի
ի փառս մեծին կայսրութեան Ռուսիոյ:

Ուստի առանձին սիրով անբաժան խմում
եմ նոցա կենացը և աղօթում Բարձրեալին,
որ նրանց երկար և արդիւնաւէտ կենեք
չնոր՛չէ։

Ճաշից յետոյ Ն. Սրբու-թիւնը, Կառարար-

Հայկերը և միւս հիւրերը «Կեղին դահլիճ»
անցան ուր թէյ վայելեցին: Ժամը 10-ից
Քառորդ պահաս Ս. Հայրապետը վեհարան
դարձաւ:

— Յուն. 19-ին Ն. Արքուժիւնը թիմասկալ առաջնորդի և իւր հեռերդներ ռզիկցութեամբ այցիկց Ներսիսեան դպրոցը: Նոր-Գար.-ը (№ 12) հեռեկալ խօսքերով է նկարարում Ս. Վեհի ընդունելութիւնը. Գրպրանոցում $\frac{1}{4}$ ժամ առաջ արդէն հաւարուել էին հոգարարձուները ուսուցիչները և աշակերտները: Տեսուչը հոգարարձութեան հետ ամեն ջանք դործ էր զրել շքեղ ընդունել Վեհափառ Հայրապետին: Գոնից մինչև դահլիճը կարմիր մահուդ էր փռուած, և շարեշար կանդնած էին բոլոր աշակերտները, երբ Վեհը դպրոց մտաւ: Գահլիճում աշակերտական քառաձայն խումբը երգեց մի երգ և ապա Վեհափառը կարծ և ամփոփ խօսքերով խօսեց պարաբի և իրաւունքի մասին: Գրպրոցի տեսուչը համառօտակի կարդաց ներկայ 1900—1901 ուսումնական տարուայ նախահաշիւը: Ժամը 12-ին Վեհափառ Կաթուղիկոսն օրհնեց դպրոցի հոգարարձութիւնը, ուսուցիչներին և աշակերտներին և թողեց զըպրոցը: Ի պատիւ Նորին Վեհափառութեան այդ այցի, չորրորդ և հինգերորդ դասերին աշակերտներն արձակուեցան:

❄ ❄ ❄

Յունուարի 13-ին սովորական հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ Ս. Հայրապետի անուանակոչութեան ասեւը: Ս. պատարագից յետոյ՝ որի սրբազնագործն էր Տ. Ներակունի Յովհաննէս եպիսկոպոս, հայրապետական մաղթմանը կատարուեցաւ միաբանական ուխտի ամբողջութեան և խուռն բազմութեան ներկայութեամբ: Ի պատիւ մեծ Տօնապետի հանդիսաւոր ծաշ էր նշանակուած միաբանութեան սեղանատանը. ներկայ էին ձեմարանի ուսուցչական խումբը, պաշտօնեաներ և Վարդաշապատի հասարակութեան ներկայացուցիչները: Առաջին բանախօսն էր Սինօդի նախանգամ Տ. Արիստակէս Արքեպիսկոպոս, որպէս միաբանութեան աւագ անդամ և Ս. Հայրապետի ներկայացուցիչ: Նորին բարձր Որբապետութիւնը բացատրելով Յովհաննու Մկրտչի նշանակութիւնը քրիստոնէութեան

ծագման պատմութեան մէջ, խօսքը կապեց մեծին Մկրտչի անուանակցին՝ Ա. Հայրապետի ասոնի հետ՝ առաջարկելով Ն. Արքութեան կենացը երկար կեանք և նորա բարի խորհուրդներն լրումն բարեմաղթելով։ Ապա նոյն Արքապետի հրամանով մի երկար բանախօսութիւն արաւ ձեռնարանի աստուածարանութեան ուսուցիչ և Տեսչի օգնական հ. Յուսիկ վարդապետ Զոհրաբեանը։ Նա բնդհանրապէս ազգերի վերածնութեան մասին խօսելով, առանձնապէս կանգ առաւ գերմանական ժողովրդի վերածնութեան վրայ, շեշտելով, որ եթէ Գերմանիան այսօր գիտական աշխարհի համար հեղինակութիւն է, դրանով նա պարտական է եկեղեցական—հոգեւոր վերածնութեան։ Հ. Յուսիկը ցոյց տուցւոյ, որ Հայ ժողովուրդը ևս ձգտում է նոյնպէս վերածնութեան, քաջ ըմբռնելով նրա բարեբար յառաջադիմական նշանակութիւնը։ Մասնաւորելով իւր խօսքը Մեծ Տօնատիրոջ մասին, ասաց, որ Հայի վերածնութեան կարապետներէց մէկն է հանդիսացել և՛ Ա. հափառ Հայրապետը՝ իւր եռանդուն գործունէութեամբ, թէ՛ գրականութեան մէջ իր հեղինակութիւններով և թէ՛ եկեղեցական ասպարեղում իրրեւ նշանաւոր ժողովրդական, ժողովրդի սրտի հետ խօսող քարոզիչ։

Ահնօղի անդամ՝ Տ. Աշոտ վարդապետը՝ բացատրեց անձնութեան վիճակադաւարի նշանակութիւնը պատմութեան մէջ և բարեմաղթեց մեր միաբանութեան համար ոյդ վարդապետի աշակերտ հանդիսանալ։ Ընդհանրութեան շահերը գերադաս համարել անձնականից, եղել է պատմութեան լուսաւորն անձնաւորութեանց սկզբունքը, բայց ոյդ վարդապետը իւր կատարելութեան է հասել՝ քրիստոնէութեան ծագմամբ։ Տ. Կարապետ վարդապետ շեշտելով Ա. Հայրապետի բազմաբովանդակ կեանքի այլ և այլ կողմերը՝ կանգ առաւ նորին Արքութեան իւր կեանքի մէջ ցոյց տուած խոնարհութեան այն վարդապետի վերայ, որ դէպի ժողովրդի ծառայութեան է մղել նորան։ Ըշմարիտ մեծութիւնը բղխում է խոնարհութեան, ուրիշին սպասաւորելու անկեղծ զգացումից։

Անցեալ գիւտ համարում «Ա. Գրիգոր Լուսաւորչի նորագիւտ կենսագրութիւնը» վերնագրով մի յօդուած էր տպագրուած, տարարագրարար յօդուածի տակ մոռացուած էր հեղինակի անունը։ Շփոթութեան տեղիք չտալու համար հարկ ենք համարում յիշել, որ յօդուածագիրը Պ. Յ. Թովչեանն է։ Հեղինակի անունը նշանակուած էր միայն նոյն համարի բովանդակութեան ցանկի մէջ վերոյիշեալ յօդուածի տակ։ Յունուարի տետրակում «Յովհաննէս Բ. Կարեցի կաթողիկոսի ազգարանութիւն» վերնագրով յօդուածի տակ ստորագրուած է Թ. Վ. Տէր Մովսիսեան, պէտք է լինի Յ. Վ. Մովսիսեան։

Հանդուցեալ Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէի կենսագրութեան մէջ՝ Յունուար եր. 27 մի սխալ է մտել, զրուած է իւր ուսումը Մոսկուայի համալսարանի իրաւաբանական բաժնում աւարտելուց յետոյ, պէտք է լինի լեզուաբանական բաժնում ելն։

Ն. Նախիջևանից Պ. Ե. Շահաղիզ Կիլիկեան շրջանի հայ արձանագրութեամբ մի քանդակ է ուղարկել մեզ, որ եթէ կեղծ չէ, արժէք կարող է ունենալ։ Կիլիկիայ տալուց յետոյ՝ պի Շահաղիզի յօդուածի հետ կապենք «Արարատում»։

Այսուհետեւ «Արարատ»-ը մի առանձին բաժին կունենայ «Մայր Աթոռի Դիւանից» վերնագրով, որի տակ կտպագրուին Ժ. Ժ. և Ժ. Ժ. գրու պատմութեան վերաբերեալ կարեւոր կոնգակներ, թղթեր և յիշատակարաններ։

Նոյեմբեր ամսից սկսած, ինչպէս մեր ընթերցողները, նկատած կլինին, «Արարատ»-ը հրատարակուել է իւրաքանչիւր ամիս սովորականից մի տպագրական թերթով աւելի։

ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ԱՆՈՒՆՈՎ, ՈՏԱՅՈՒԱՅ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ,

Ա. Աստարաղի հայ հասարակութիւնից մի հատ մեծադիր և մեծադին ընտիր զորդ.
Բ. Բազումի հայ եկեղեցիների բարեկարգ

գիշ բարձրապատիւ Տէր Արսէն վարդապետի միջոցաւ Ս. Էջման Աեղանի համար վեց հաւ գեղեցիկ արծաթեայ աշտանակներ ի յիշատակ Թիֆլիսի Նատարիներէ նատարեանցի՝ նատարեան—Տ. Պետրոսեան ընկերութիւնից:

Թող օրհնէ Աստուած բարեպաշտ նուիրատուներին:

Լուսարարացի Մայր Տաճարի Ս. Էջմիածնի՝

ՂԵՒՈՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ:

ԵՍԱՅԻ ԱՐԲԵՂԻՍԿՈՂՈՍ

Կեռ նոր էինք ողորացել հանգուցեալ Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէի կորուստը որ հեռագիրը յունուարի 8-ին գումեց մի ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցականի՝ Շամախութեամբ Տ. Եւայի Արքեպիսկոպոս Աստուածատեանի մահը: Հանգուցեալը բնիկ Տրփիսեցի էր և իւր մանկական ուսումը 1850—53 թ. ստացել է Շամքորեցւոյ եկեղեցու դպրոցում: Եւայի շարունակել և վերջացրել է Ս. Էջմիածնի Ժառանգաւորաց դպրոցում: Վանականութեան մէջ մտել է 1863 թ. Մարտի 20-ին: Ուրար է ստացել Մատթէոս կաթողիկոսի հրամանով 1864 թ. սարկաւազական ձեռնադրութիւն՝ նոյն թուի յուլիսի 2-ին հանգուցեալ Մկրտիչ Արքեպիսկոպոս Բարսեղեանի ձեռքով: 1865 թ. կրտսեր լուսարար է նշանակուել և այդ պաշտօնը կատարել է մինչև 1866 թ. յունուարի մէկը: Արքեպիսկոպոս ձեռնադրութիւն ստացել է 1867 թ. Մարտի 22-ին: Իսկ հետեւեալ տարին Ապրիլի 3-ին վարդապետական աստիճան է ստացել և Ապրիլի 7-ին Էջմիածնի գանձապահ նշանակուել: Նոյն թուին Պէտրոզ Գ. կաթողիկոսի կողմից արժանացել է վարդապետական ականակուռ խաչի: 1869 թ. Մայիսի 21-ին արձակուելով գանձապահութիւնից, 1870 թ. յունուարի 30-ին տարբանական ժողովի անդամ է նշանակուել: 1872 թ. վանական կառավարութեան անդամ է իսկ 1873 թ. մար-

տի 31-ին Թիֆլիսի կոնսիստորիայի անդամ և գանձապահ. մի տարի պաշտօն վարելուց յետոյ հրաժարուել և երկրորդ անգամ 1878 թ. մայիսի 2-ին կրկին կոչուած է նոյն պաշտօնին: Սակայն նոյն թուի հոկտ. 18-ին հրաժարուելով՝ Պէտրոզ Գ. կաթողիկոսի կողմից Մանչեստրի Հայոց հովիւ է նշանակուել: 1834 թ. նոյն պաշտօնով տեղափոխուած է Լոնդոն: Եւրոպայից վերադառնալուց յետոյ 1888 թ. Ապր. 15-ին նշանակուեցաւ Ախալցխայի յաջորդ, նոյն ամսի 19-ին ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան ստանալով: Ապր. 1890 թ. հոկտ. 2-ին հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսը ձեռնադրութեամբ եպիսկոպոսական բարձր աստիճան շնորհեց՝ նշանակելով Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի կառավարիչ: 1894 թ. յուլ. 26-ին ներկայ Արքեպիսկոպոս Հայրապետ արքեպիսկոպոսութեան պատիւ շնորհեց ի արիւտը հաւատարիմ գործունէութեան: Իւր խնդրանաց համեմատ 1896 թ. հրաժարուելով առաջնորդական պաշտօնից՝ Սինոդի անդամ նշանակուեցաւ 1898 թ. մայիսի 31-ին: Շամախութեամբ է հաստատուել 1898 թ. դեկտ. 17-ից: Տարադարար-անողոր հիւանդութիւնը չթողեց երկար մնալ այդ պաշտօնի մէջ. դեկտ. վերջերին Թիֆլիս եկաւ բժշկուելու: Բայց յունուարի 8-ին արդէն Տէրը իւր մօտ կանչեց: Յուն. 13-ին մարտին Ս. Նշան եկեղեցին տեղափոխուեցաւ իսկ հետեւեալ օրը այնտեղից վանքի աւագ եկեղեցին, որի դռնով և ամփոփուեցաւ պատարագից և օծումից յետոյ: Յուզարկաւորութեան զուլիս էր կանգնած Ս. Առաջնորդը Տ. Տ. Տիրայր, Կորիւն և ուրիշ վարդապետների հետ: Տփլիս ուղևորուելուց առաջ Շամախու Կոնսիստորիայի անդամների ներկայութեամբ կարգադրել էր արձանադրութիւն կազմել, որով 1000 ռ. թաղման համար պիտի գործադրուէր, 1000 ռ. տապանաքարի և 2000 ռ. Մայր Աթոռին պիտի մնար: Բացի այս գումարներից 6000 ռ. առաջուց կտակել էր Ներսիսեան դպրոցի չբաւոր աշակերտների համար: Հանգուցեալը մեր միաբանութեան ծանրաբորոյ և շիտակ բնաւորութեան տէր անձնաւորութիւններից մէկն էր. նորա կորուստն զգալի է մեզ